כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום שני ■ פרשת בהעלתך ■ גליון שבועות ■ 06.06.2011 ■ גליון מס' 124

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

וינוסו משנאיך מפניך
אחת לכמה שנים קם מושיע תורן המודיע שהנה הנה הוא מביא שלום לישראל, והוא גורר את כל מדינת ישראל בצורה לא אחראית להימור...
המשך בעמ' 5

שו"ת קיץ
שאלה: מתעורר דיון לגבי 'ברכת התורה'. האם הרב יכול להסביר פעם אחת ולתמיד מהי הבעיה ומה פתרונה?...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבועות
המטבע
הר קדוש ונהדר יש בירושלים, הר ציון שמו. וקדוש הוא ההר, כמו שנאמר: "ואני סמכתי מלכי על ציון הר קודשי"....
המשך בעמ' 6

שביבים
■ על אהבת תורה / לקראת קבלתה
המשך בעמ' 7

נושא בעול עם חברו

מתוך שיחה של ראש ישיבת כרם ביבנה, הרה"צ ר' מרדכי גרינברג שליט"א

א. הקשבה למצוקת הזולת

אחת מארבעים ושמונה המעלות שהתורה נקנית בהן היא "הנושא בעול עם חברו" (אבות ו, ה).

מן הראוי להרחיב ולבאר מידה זו לקראת מתן תורה.

המעשה הראשון שהתורה מספרת שעשה משה רבנו - "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" (שמות ב, יא), ופירש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מצר עליהם". במדרש תיארו את הנשיאה בעול כפשוטה: "נתן כתפו תחת משאו של כל אחד ואחד ואמר מי יתן מותי תחתיכם."[1] ועוד מעלה לנושא בעול עם חברו, שהנושא בעול מתנשא ומתרומם על ידי הקב"ה למלכות: "בדק הקב"ה לדוד בצאן וכו', ואף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן וכו'. ברח ממנו גדי אחד ורץ אחריו וכו', נזדמנה לו בריכה של מים, ועמד הגדי לשתות, כיוון שהגיע משה אצלו, אמר: אני לא הייתי יודע שהיית רץ מפני הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתפו והיה מהלך, אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, חייך, את תרעה צאני ישראל".[2]

אפשר, שדווקא משום שמשה רבנו הצטיין במידה זו, מצאו בו חז"ל פגם דק בתחום זה, ודקדקו עמו כחוט השערה. "כשביקש משה 'הראני נא את כבודך', ענה לו הקב"ה 'לא תוכל לראות את פני'. תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקב"ה למשה, כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה, איני רוצה. ופליגא אדר' שמואל בר נחמני, דאמר: בשכר 'ג' זכה לג'. בשכר 'ויסתר משה פניו', זכה לקלסתר פנים. בשכר 'כי ירא' זכה ל'ויראו מגשת אליו', בשכר, 'מהביט', זכה ל'תמונת ה' יביט' (ברכות ז ע"א). ופירש"י שם, שלדעה הראשונה נענש משה, על כך שכשקראו הקב"ה מתוך הסנה, לא רצה משה לראות את השכינה, שנא' "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים", ואילו ר' שמואל סבור שמשה קיבל שכר על כך. דעתו של ריב"ק אינה מובנת, לכאורה, הרי משה הסתיר פניו מחמת יראה, ומדוע נענש על כך?

והנה במסכת שבת מספרת הגמרא, שרב יהודה ישב לפני שמואל רבו, ובאה אישה וצעקה לפני שמואל על איזה עוול שנעשה לה, ושמואל לא הגיב. שאלו ר' יהודה תלמידו: לא ס"ל למר "אוטם אוזנו מזעקת דל, גם הוא יקרא ולא יענה" (משלי כא, יג)? וענה לו שמואל, הרי מר עוקבא אב בית דין יושב כאן, ויעיין הוא בדבר (נה ע"א).

המשכו של אירוע זה מופיע במסכת ב"ב, שם מספרת הגמרא על רב יוסף שחלש ואינגיד, ולבסוף חזר לתחייה, וסיפר על דברים שראה ושמע שם, ובין השאר סיפר שראה "עליונים למטה ותחתונים למעלה" (י ע"ב). וכתבו שם תוס' בד"ה עליונים למטה, וז"ל: "פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב, דעולם הפוך היינו, שראה שמואל דהווה יתיב קמיה דרב יהודה תלמידיה, משום דמיחה בשמואל בפ' במה בהמה, גבי ההיא איתתא דאתיא וצווחה קמיה דשמואל ולא אשגח ביה וכו'". לימדונו חז"ל בזה, שגם אם אין לאדם יכולת לעזור, מ"מ להקשיב לעשוקים הוא חייב. וזוהי גם תכונתו של מקום, שלעולם הוא מקשיב, אף אם אין הוא נענה.

וכן מצינו במסכת סנהדרין, מעשה באשה אחת שכנתו של רבן גמליאל, שמת בנה והייתה בוכה עליו בלילה. שמע ר"ג קולה ובכה כנגדה עד שנשרו ריסי עיניו. למחר הכירו בו תלמידיו, והוציאוה

1 - שמות רבה א, כז.
2 - שם ב, ב.

משכונתו (קד ע"ב). והנה ר"ג לא היה באפשרותו לסייע לאלמנה, והיא אף לא ידעה מצערו, ומ"מ השתתף עמה בצערה, משום שלעולם עלינו ללכת בדרכו של מקום ולהקשיב למצוקת הזולת ולהשתתף בצערו, גם במקום שאין ביכולתנו לעזור.

וזאת הייתה התלונה כלפי משה, שהוא לא האזין לצרתה של השכינה. את הפסוק "של נעליך מעל רגליך", ביאר הכלי יקר:

> קרא לו "משה משה", לפי שגלות ישראל דומה עליו יתי' למשא כביכול, לכך קראו קריאה אחר קריאה, למהר ביותר ולהקל מעליו יתי' המשא, כמ"ש "עמו אנכי בצרה". וכמ"ש "כי ידעתי את מכאוביו", כי ידעתי - היינו מרגיש במכאוביו כביכול.

הקב"ה טען כלפי משה רבנו, שכאשר קראתיך לראות כיצד אני סובל ומשתתף בצערם של ישראל, סירבת לשמוע; אף שקראתי "משה משה", שזה מורה שכביכול אני נמצא במצוקה ומבקש סיוע, לא נענית - ע"כ אמרתי לך "כשרציתי אתה לא רצית". וזהו "עמו אנכי בצרה", שהקב"ה משתתף בצערם של ישראל, כמ"ש "ראה ראיתי את עני עמי וכו' ואת צעקתם שמעתי", שההשתתפות בצער מחייבת את ראיית הצרה ושמיעת הצעקה.

ב. האם העבריה

תכונה זו של השתתפות בצער הזולת גם במקום שאי אפשר לסייע היא תכונה יהודית.אצל הגר נאמר: "ותשב לה מנגד, הרחק כמטחווי קשת, כי אמרה אל אראה במות הילד" (בראשית כא, טז). וביאר הרב הירש בפירושו לחומש: "כל התנהגותה של הגר אופיינית ביותר ומציינת את הטבע של בת חם שלא נתעדן. אם ישראלית לא תיטוש את ילדה, ולו רק כדי לדבר על לבו, ולו רק כדי להקל עליו כדי חלק אחד במיליון של שנייה. הנוטש ילד באפס מעשה, מפני שאין בכוחו לראות בייסוריו, אינו פועל מתוך רחמים, זוהי אנוכיות אכזרית של נפש אדם שנעצרה בטבעה הגס וכו'. מכאן משמעות עמוקה לנאמר שה' שמע 'את קול הנער', ולא קולה של הגר, זעקתו של אדם, היוצאת מתוך אנוכיות באפס מעשה, אינה מגעת עד כסא הכבוד".

בגיליון "הצופה" של ערה"ש תשס"ג, פרסם ידידי הרב רפאל פוזן שליט"א, דברים ששמע מברוך עמנואל, יליד הולנד שניצל מן התופת ועלה לירושלים, לאחר שהוריו וארבעה מאחיו נספו במחנות. הלה סיפר שכשעלה לירושלים, שמע שנחמה ליבוביץ' ע"ה מעבירה שיעור לנשים לקראת ר"ה. הוא הסתתר בקצה ביהכנ"ס ושמע את השיעור שעסק בקריאת התורה של יום א' של ר"ה, גירוש הגר וישמעאל מבית אברהם. כשהגיעו לפסוק "ותלך ותשב לה מנגד וכו' כי אמרה אל אראה במות הילד", שאלה נחמה את השומעות, מה הן אומרות על פסוק זה; ומשלא נענתה' אמרה היא עצמה, שכאן לימדה אותנו התורה על ההבדל בין האם היהודייה לאם הגויה: "אמא יהודיה לא הייתה נוהגת כך, אלא נשארת עמו עד הסוף המר, אתן מסכימות אתי"? התעורר ויכוח, והיו נשים שאמרו שאף הן נראה שהיו נוהגות כך - וכי איזו אמא מסוגלת לראות את בנה גווע"? נחמה, שכידוע לא היו לה ילדים, לא עמדה על דעתה, ורק הפטירה: טוב, אם אתן חושבת כך, אולי אתן צודקות ... והשיעור נמשך.

בגמר השיעור ניגש אליה ברוך, הציג עצמו, ואמר לה: נחמה את צודקת! כל הנשים היושבות כאן לא היו בשואה, והן מדברות מהררהורי לבן, אבל אני הייתי שם, ואני אומר לך - את צודקת. הוא סיפר על אחותו בתיה בת החמש הי"ד, שנפטרה בידי אִמה מתת תזונה ומרעב. אמא הי"ד לא חשבה לרגע לברוח או להיפטר מהתינוקת, היא החזיקה בה עד הסוף המר, ואחותי גווה בידיה.

והוסיף ברוך: עד כמה צדקה נחמה, ניתן לשמוע גם מתוספת התיבה "ותלך ותשב **לה** מנגד", הכתוב כאילו מטעים שברגע הייאוש הגדול הגר הולכת לה, לעצמה, אבל אמי הי"ד ואימהות אחרות שהיו שם, עמדו בניסיון הקשה מכול, הן ראו בעיניהם את האימה והמוות של ילדיהן, אבל הן לא נטשו.

היבט דומה על האם היהודייה מצאנו במדרש אסתר. בשעה שהמן היה מוליך את הילדים להריגה, היו האמהות מוליכות להם לחם ומים, והיו אומרות להם "אכלו ושתו קודם שתמותו".[3] והעיר הרב חן: "ילדים נעקרים כצאן לטבח, והן: אכלו ושתו קודם שתמותו. האין כאן כל האם העבריה, כל הפרימיטיב הנשגב שברחמיה של זו... תמה אני אם ימצא אמן פלא שידלה את הרגע האמהי הזה".[4]

ג. הפורש מדרכי ציבור

הרמב"ם פסק שהפורש מדרכי ציבור הוא אחד מכ"ד שאין להם חלק לעוה"ב. ומיהו הפורש מדרכי ציבור? אין כוונתו למי שמחלל שבת או אוכל נבלות וטרפות, אלא מי "שלא עבר עבירות, אלא נבדל מעדת ישראל, ואינו עושה מצוות בכללן, **ולא נכנס בצרתם** ולא מתענה בתעניתם, אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ וכאילו אינו מהם".[5]

ומניין למד זאת הרמב"ם? מברייתא: "ת"ר, בזמן שישראל שרויים בצער, ופירש א' מהם, באין שני מלאכי השרת שמלוין לו לאדם, ומניחין לו ידיהן על ראשו ואומרים: פלוני זה שפירש מן הצבור, אל יראה בנחמת הצבור. תניא אידך, בזמן שהציבור שרוי בצער, אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עליך נפשי; ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר 'והנה ששון ושמחה, הרוג בקר ושחוט צאן, אכול בשר ושתות יין, אכול ושתו כי מחר נמות' (ישעיהו כב, יג) אלא יצער אדם עם הצבור, שכן מצינו במשה רבינו, שצער עם הצבור, שנא' 'וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה'. וכי לא היה לו למשה כר אחת או כסת אחת לישב עליה, אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויין בצער, אף אני אהיה עמהם בצערם, וכל המצער עצמו עם הצבור, זוכה ורואה בנחמת הצבור (תענית יא ע"א).

ומספרים על החפץ חיים זצ"ל, שבזמן מלחמת העולם הראשונה סירב לישון על מיטתו, אלא פרס מצעים על הקרקע, ואמר שמכיוון שחיילים יהודים רבים נמצאים בחפירות וסובלים רעב וקור ועומדים נגד המוות, אין הוא יכול לישון במנוחה וברווחה...[6] וכן מסופר על ר' חיים מבריסק זצ"ל, שבזמן השרפה בבריסק שכילתה מחצית מבתי העיירה, לקח ר' חיים את המצעים ועבר לישון בבית הכנסת. וכדי לזרז את הסיוע לנפגעים הוא הודיע, שכל עוד יש יהודי בבריסק שאין לו מיטה בביתו, אף הוא לא יישן על מיטתו בביתו.

ד. הפרטי למען הכלל

"תניא, ארבעה חשובים כמת: עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים" (נדרים סד ע"ב). ר' חיים שמואלביץ זצ"ל האריך לבאר, שאין לומר שהארבעה חשובים כמתים משום היסורין הקשים, שאפי' כל ייסורין שבעולם אינם כמיתה, כמ"ש "יסור יסרני י-ה ולמות לא נתנני", ואמר "מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו". ואמרו חז"ל "דיו שהוא חי" (קידושין פ ע"ב), ופירש"י: "למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו אחר כל החסד שאני עושה עמו, שנתתי לו חיים ולא הבאתי

3 - אסתר רבה ט, ד.
4 - הרב אברהם חן, מלכות היהדות.
5 - הלכות תשובה ג, ו יא.
6 - הרב חיים אפרים זייציק, מאורות הגדולים, עמ' שע.

עליו מיתה", הרי שאפי' באים על האדם יסורין כאיוב, רחוקים הם ממיתה - א"כ מדוע חשובים אלו הארבעה כמתים?[7]

לפני שנעיין בהסברו של ר' חיים נראה להקדים את "תכלית מגמת חיינו" כפי שהורה ר' שמעון שקופ זצ"ל: "יסוד ושרש תכלית מגמת חיינו, שיהיו כל עבודתנו ועמלנו תמיד מוקדשים לטובת הכלל, שלא נשתמש בשום תנועה ומעשה, הנאה ותענוג, שלא יהיה בזה איזה עניין לטובת זולתנו וכו', ותמיד יהיו דרכי חיינו מוקדשים לכלל".[8] בהמשך דבריו הוא מפרש, שככל שהאדם גדל מתפתחת אצלו תודעה זו. כך האיש הגס והשפל כל ה"אני" שלו מצומצם רק בחומרו וגופו, כמו ילד קטן שחי רק את חייו בלבד. ולמעלה ממנו מי שמרגיש שה"אני" שלו מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה, מי שמכניס ל"אני" שלו את בני ביתו ומשפחתו; והאיש ההולך עפ"י דרכי התורה, ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל - והאיש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו" והוא בעצמו רק אבר קטן בתוך הבריאה כולה. בדרגה זו גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל עם ישראל וכל הבריאה כולה. ובלשונו של מרן הרב קוק זצ"ל:

> האדם צריך להיחלץ תמיד ממסגרותיו הפרטיות, הממלאות את כל מהותו, עד שכל רעיונותיו סובבים תמיד רק על דבר גורלו הפרטי, שזה מוריד את האדם לעומק הקטנות, ואין קץ לייסורים גשמיים ורוחניים המסובבים מזה, אבל צריך שתהא מחשבתו ורצונו ויסוד רעיונותיו נתונים להכללות הכול, לכללות העולם, לאדם, לכללות ישראל, לכל היקום, ומזה תתבסס אצלו גם הפרטיות שלו בצורה ראויה.[9]

וכך פירש שם ר' שמעון את מאמר חז"ל "אם אין אני לי מי לי, וכשאני לעצמי מה אני". האדם ראוי לו תמיד לדאוג לעצמו, אבל עם זאת יתאמץ להבין שכשאני לעצמי - מה אני, שאם יצמצם את ה"אני" שלו בחוג צר, אני זה מה הוא, הבל הוא וכאין נחשב. אבל אם תהיה הרגשתו מאומתת, שכללות הבריאה היא האדם הגדול, והוא ג"כ איבר קטן בגוף הגדול הזה - אז רם ונשא ערכו, שכן במכונה הגדולה גם המסמר היותר קטן, אם רק משמש כלום למכונה, הוא דבר חשוב מאוד.

מעתה נבין, מדוע הארבעה חשובים כמתים: כיוון שעיקר חיי האדם הוא להתקשר עם הכלל, וארבעה אלו קשה להם ההתחברות עם הזולת, מפני שאינם חשים במצוקתם. הסומא אינו רואה את זולתו, ורק ע"י ראיית העין יכול אדם לחוש בצרת הזולת ולהיות מֻצר עמו בצרותיו. על משה נאמר "ויצא אל אחיו **וירא** בסבלותם", ופירש"י: **נתן עיניו** ולבו להיות מיצר עליהם, כי ע"י הראייה נותן לבו, וכשאינו רואה הרי הוא כשרוי לבדו בעולם, והבודד חשוב כמת.מטעם זה אף המצורע חשוב כמת, כיוון שיושב בדד מחוץ למחנה, ואין לו קשר עם זולתו. ומי שאין לו בנים, אף שלא חסר לו דבר - חסר לו הכול, שטבעו של אדם להיטיב עם בניו ובאי ביתו, וכנזכר לעיל, ומכאן מתרחב המעגל של הכלל - ולכן מי שאין לו אפשרות להיטיב עם בניו, חשוב כמת. ומטעם זה גם העני חשוב כמת, משום שאין לו אפשרות להיטיב לזולתו.

ואכן מי שאינו חש בצערו של הזולת הרי הוא כמת. הגמרא בברכות מספרת: "בני ר' חייא נפוק לקרייתא (להתעסק בעבודת אחוזתם - רש"י) אייקר להו תלמודייהו (אשתכח תלמודם מגרסתם - רש"י) הוו קמצערו לאדכוריה. א"ל חד לחבריה, ידע אבון בהאי צערא, א"ל אידך מנא ידע, והא כתיב 'כבדוהו בניו ולא ידע' (איוב יד). א"ל אידך ולא ידע? והכתיב 'אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל', ואמר ר' יצחק, קשה רימה למת כמחט בבשר החי. אמרי: בצערא דידהו ידעי, בצערא דאחריני לא ידעי" (יח ע"ב). הרי שמי מכיר בצערו, ולא בצערם של אחרים - הוא מת, אבל החי מכיר אף בצערם של אחרים.

דוגמה אופיינית לאהבת הכלל הנותנת עוז ותעצומות לבניין הפרט, מצאנו במכתבו של חייל מישיבת הסדר. המכתב נכתב לארוסתו לפני צאתו לקרב, ונמצא במגירה שבשולחנו. (הדבר אירע אחרי הפיגוע הנורא במלון פארק בנתניה בליל הסדר)

בס"ד ט"ז באדר תשס"ב

גליתי יקרה שלי,

אם המכתב הזה יגיע אליך, סימן שקרה לי משהוא.

היום בבוקר קיבלנו הודעה שהמבצע המתוכנן מאתמול יתבצע בעז"ה היום. אמרתי לך שהמבצע השתנה, והוא לא מה שהיה צריך להיות - לא רציתי להדאיג אותך יקרה שלי. היה לי מאוד קשה לא לספר לך את האמת, אבל העדפתי את זה מאשר תשתגעי מדאגה - "משנין מפני השלום" - גם מפני השלום הנפשי של האדם אותו אתה אוהב ביותר מכל עלי האדמות.

אהובה שלי, אני מרגיש שמצד אחד אין דבר שאני רוצה בעולם יותר מלהיות אתך ולהקים אתך בית ומשפחה, אבל מצד שני אין דבר שאני רוצה יותר מלצאת למבצע הזה ולהכות את הנבלים האלה מכה כזו גדולה, כדי שלא יחשבו אפילו לעשות עוד פיגוע או אירוע חבלני; הם יקחו בחשבון שכל פעם שיעשו זאת, נכה אותם במקום הכי כואב שיכול להיות, ונהיה מוכנים לשלם את המחיר. **אני מוכן להיות המחיר הזה**. אל תכעסי עלי אהובתי, אבל ברגעים כאלה, **הרגש הכלל ישראל שלך הוא זה שאמור להוליך אותך, ועליך להלום ברשעה כאילו אין לך חיים פרטיים**.

"בצבאות דוד היו נותנים גט כריתות לפני היציאה למלחמה"... הצער היחיד שלי הוא העובדה שאת תצטערי ושאני לא אזכה להיות זה שיגרום לך להיות מאושרת... (סוף הספר שיצא לזכרו של החייל גד עזרא הי"ד).

על חייל שנהרג בפעולת הפלמ"ח בשרונה, עמירם שמו, נכתב ספר "בזעתם ודמם" ליהודה עציון (הוצאת הקיבוץ המאוחד תשס"ט): "ולבסוף אני רוצה לספר על האמא של עמירם - מפני שאין עוד אמא כזאת... כאשר באנו לנחם אבלים, מיד אחרי שעמירם נפל, היא קבלה אותנו, לקחה את דוד ויונתן שלה, שהיו בחדר, ואמרה לנו: הנה, יש לי עוד שני בנים... כשתלכו לפעולה בפעם הבאה, קחו אתכם אחד מהם, כדי שלא תהיו לבד" (עמ' 149).

ה. ופניהם איש אל אחיו

רמז לדבר נמצא במסכת בבא בתרא. הגמרא הקשתה: בספר שמות נאמר על הכרובים "ופניהם איש אל אחיו" (כה, כ), ואילו בספר דברי הימים נאמר "ופניהם אל הבית" (ב, ג); ותירצה: "לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום" (צט ע"א). פשוטן של מקראות כמ"ש רש"י שם: "כשישראל עושין רצונו של מקום הם הופכים פניהם זה לזה, דוגמת חיבת זכר ונקבה, האוהבים זה לזה, סימן שהקב"ה אוהב את ישראל. וכשאין עושין, הופכין פניהם לבית ע"י נס". אך לענייננו יש לפרש באופן שונה, לא בדרך של סיבה ותוצאה, אלא שמקור אחד מגדיר את המקור השני: כשפניהם איש אל אחיו, וכל אחד דואג לחברו - בזה "עושין רצונו של מקום"; אך כאשר פניהם אל הבית, וכל אחד דואג רק לביתו הפרטי - זהו "אין עושין רצונו של מקום".

על דרך זו פירש בעל החידושי הרי"ם את המקרא במכת חושך, "ולא

---

7 - ר' חיים שמואלביץ, שיחות מוסר תשל"ב, מאמר לא.
8 - ר' שמעון שקופ זצ"ל, שערי יושר, בהקדמה.
9 - אוה"ק ח"ג עמ' קמז.

ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים". וכך אמר: "החשך היותר גדול הוא כשאין איש רואה את אחיו ואינו משתתף בצער הזולת, וכך נעשה הרגש קהה ומשותק, וסופו 'ולא קמו איש מתחתיו' - שאף לו עצמו לא הייתה תקומה. חושב אדם שההתרכזות בענייני עצמו תועיל לו יותר מאשר יתרום למען הזולת, ועי"ז יפסיד עלייתו, ולא היא - 'לא קמו איש תחתיו'".[10] והוסיף בס' אבן האזל, שזוהי כוונת חז"ל במדרש שמו"ר "רבותינו אמרו (החשך) עבה כדינר היה". כי הריצה אחרי דינרי הזהב, מגבירה את האנוכיות, מחשיכה את העיניים, לא לראות ולא להרגיש בצערם של ישראל.

ו. ביטול תורה כדי לסייע לחבר

האם מותר לבטל תורה כדי לעשות חסד לאחר? נעיין שוב בחיבורו של החתם סופר: "על הנמנעים מלעשות חסד בגלל החשש מביטול תורה, יש לציין דברי רש"י על הגמ' במנחות (צט ע"ב) "פעמים שביטולה של תורה זוהי קיומה", שכ' 'כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה, כלומר, מקבל שכר כאילו יושב ועוסק בתורה, שנאמר "אשר שברת", ולא אמר לו בלשון כעס, שמע מינה הסכימה עמו דעת השכינה כשביטל תורה ושיברן, כיון שנתכוון לטובה, עכ"ל רש"י".[11]

ומעשה בת"ח שהתבטא לפני החזון איש זצ"ל, שהוא מצטער כאשר הוא נאלץ לבטל תורתו כדי לעסוק במעשי חסד. החזו"א השתומם והגיב: "אין התורה בגדר חכמה רגילה, אלא היא עצמות הנפש הישראלית, וכל הגומל חסד לזולתו, נפשו מתעלה, ואגב כך גם מסתייע בידיעת התורה, רק שצריך לדאוג שלא יופר האיזון ולא ירבה". וכן אמרו חז"ל במס' ראש השנה, שהעוסק בגמ"ח ותורה גדול מהעוסק בתורה בלבד (יח ע"א), והיו אמוראים מצאצאי עלי הכהן שדרשו המקרא 'לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית אלי בזבח ובמנחה'. רבא אמר, בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה; אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר בתורה ובגמ"ח. רבה ואביי מדבית עלי קאתו, רבה דעסוק בתורה חיה ארבעין שנין, אביי דעסק בתורה ובגמ"ח חיה שתין שנין".

ודבר זה הוא מוסר השכל להשלם, אם אמר יאמר עבד העברי, חשקה נפשי בה', וחפץ אני להתקרב אליו, ואיך אעשה זאת למעט בלימודי ומשכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חברי?

התשובה אליו דברי חז"ל: הרבה למדתי מרבותי ויותר מחברי ומתלמידי יותר מכולם, הייפלא מה' דבר למלאות לך שלמות נפשך מה שהחסרת לכבוד שמו - אתה עשה את אשר צריך לעשות, ללמד דעת את העם, וה' יעשה את שלו, עשה רצונו כרצונך, והוא יעשה רצונך כרצונו למלאות נפשך מידיעת השלמות, ויספיק לך זמן המועט להשיג השגות רבות ונשגבות עוד יותר מכדי יכולת שכלך. ועל זו וכיוצא בזה אמרו חז"ל, אעפ"י שנטלה הנבואה מן הנביאים, מן החכמים לא נטלה. כוונתם, כי סוד ה' ליראיו לגלות להם מצפוני ספוני תורתו כרצונם וחפצם ותשוקתם אליה. אל ה' ויאר לנו דברים גבוהים ורמים, אף מה שלא יגיע אלינו לקוצר שכלנו - אני לדודי ודודי לי, בכל עת ובכל מקום המוקטר ומוגש לה', אך אליו נשא לבבנו דמאור תורתו יאר עינינו, ממנו נפלאות יראינו, להעמיד תלמידים הרבה יזכינו, גם בערב אל ינח ידינו, אל תשליכנו לעת זקנה, ככלות כוחנו על תעזבנו, רצוננו לראות מלכנו, בב"א[12].

הרב עמיטל שליט"א ביקש להנחיל יסוד זה לתלמידיו, וכדי להמחישו הוא הסתייע במעשה באדמו"ר הזקן: "מעשה באדמו"ר הזקן בעל התניא, שישב ולמד בחדרו. לפתע שמע את נכדו התינוק, לעתיד לבוא בעל הצמח צדק, בוכה בעריסתו. סגר האדמו"ר את הגמרא, וניגש לחדר הסמוך, ומצא שם את בנו, אביו של התינוק (האדמו"ר האמצעי), כשהוא יושב שקוע בלימודו. האדמו"ר תמה על בנו: מדוע לא קמת להרגיע את בנך הבוכה? הבן הנבוך הרים את מבטו, וענה לאביו: הייתי כל כך שקוע בלימוד, שלא שמעתי כלל את קול הבכי. העיר לו האדמו"ר הזקן: אם אדם עסוק בלימוד תורה, ואיננו שומע קול של תינוק יהודי בוכה - הרי שמשהו פגום בלימוד זה. זה היה המסר של הישיבה מאז הקמתה - להיות קשובים לקולו של התינוק הבוכה, במשמעות הרחבה של ה'בכי', כלומר להיות ערים לצרכים של עם ישראל"[13].

כן נהגו גאוני זמננו. מידת אהבת ישראל והדאגה לפרט היו משולבים אצלם זו בזו. סיפר הרב אברהם ביק על תקופת לימודיו בישיבה מרכז הרב: "אחרי ימי שרב בירושלים, היה לי יום-הכיפורים לילה של חסד. רוח קרירה התחילה מנשבת, מרחפת מגבעה לגבעה. באולם הגדול של הישיבה נשלמה התפילה, רק ותיקים נשארו עם ספרי התהילים שבידיהם. הרב (הראי"ה קוק זצ"ל) שזרח ב"קיטל" הלבן שלו, ואור של מעלה נסוך עליו, נכנס לחדרו, ניגש לעמודו ופתח בלימוד מסכת "יומא" - שעה שלמה היה שקוע בלימודו, דף רדף דף במעשה יום-הכיפורים וסדר העבודה במקדש ד'. פתאום שמע פסיעות מאחורי הדלת, נשא עיניו מעל הגמרא וראה על הסף אדם צעיר, לבוש בגדי שוטר, מיד האיר הרב פניו לאורח: שנה טובה, שוטר יהודי! והוסיף בשאלה: התפלל אתנו כאן הערב? והצעיר השיב: כן, הרבה התפללתי כאן, אבל מחר אין נותנים לי. הממונה עלי, אנגלי שונא ישראל, אמר לי שאם אביא מכתב מהרב ישחררוני, אבל לא הספקתי להגיע בערב יום-הכיפורים.

- אמרת מכתב, למי היה מגיע המכתב? שאל הרב.
- למפקדה הראשית, ושם היו משחררים אותי.
- והיכן המפקדה?
- רחוק מכאן, על יד ארמון הנציב.
- והמפקדה פתוחה גם בלילה?
- כן, כל הלילה.
- אם כן, חכה לרגע, אתלבש ואצא אתך מיד למפקד, ודי יעזור שישחררו אותך.

השוטר נרעש מהצעתו של הרב, והתחיל ממלמל: ימחול לי כבוד הרב, הלא הדרך ארוכה, לא לכך התכוונתי, רציתי רק שהרב יברך אותי, יתפלל בעדי.

- אל תדאג בני - השיב הרב - נטייל יחד ושליחי מצווה אינם ניזוקין. והזדרז הרב ויצא יחד עם השוטר למפקדה. שם הופתעו למראה האורח הגדול, ומיד מלאו את בקשתו.

כשחזר הרב היה כבר קרוב לחצות, ושוב ניגש הרב אל עמודו והמשיך בלימודו, ורק כשתקפתו חולשה גמורה, צנח על הספר ועצם עיניו לשינה קצרה, לפני עלות השחר, לפני שהאיר המזרח של היום הקדוש, יומו של הכהן הגדול מאחיו".[14]

❋

ויש מצוות שנוהגות רק לגבי **אדם כשר**, והנושא בעול עם חברו נקרא אדם כשר. ההלכה בשולחן ערוך אומרת, שהעומד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע, ושצריך שיהיה אדם כשר.[15] והביא הש"ך שם

10 - חידושי הרי"ם, הובא בס' עיטורי תורה, א.י. גרינברג עמ' 84.
11 - חתם סופר, תורת משה, פרשת וירא.
12 - חתם סופר, שם, שם.

13 - הרב יהודה עמיטל, והארץ נתן לבני אדם, עמ' 121.
14 - הרב נריה, מועדי הראיה, עמ' כ'.
15 - יו"ד סימן שמ, סעיף יא.

בשם ר' יונה, שלא די שאינו עובר עברות, אלא "אדם כזה לא נקרא אדם כשר לקרוע עליו, אלא כשנוהג מנהג כשרים לחזור אחר מצות גמילות חסדים, וכן נראה דעת הרמב"ן והכי נקטינן".[16]

וכך כתב החזון איש זצ"ל במכתב תוכחה: ... חסר לך הרגש של השתתפות בצער זולתך, והעצה לזה השתדלות להיטיבו ולהצילו מצער, והמעשה פועלת את הלב, וכן להתפלל על צרת זולתו אף שאין הדברים יוצאים מן הלב, ואף אם המצטער המוני, הדיוטי ובזוי.[17]

16 - ש"ך, שם שם, סעיף קטן יא.

17 - קובץ אגרות החזון איש ח"א אגרת קכג.

פרשת בהעלותך

וינוסו משנאיך מפניך

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אחת לכמה שנים קם מושיע תורן המודיע שהנה הנה הוא מביא שלום לישראל, והוא גורר את כל מדינת ישראל בצורה לא אחראית להימור שהתוצאות שלו מעמידות אותנו שוב מול מציאות אכזרית של איבת עולם לעם עולם. מאז השליך נמרוד את אבינו אברהם לכבשן האש, לא חדלו הניסיונות של אומות העולם להכחיד את עמנו, כבר בימי האבות אנו מוצאים את ישמעאל המצחק עם יצחק, (בראשית כא ט) ופירשו לנו חז"ל: שהיו יוצאים לשדה, ונוטל ישמעאל קשתו ויורה בו חצים (ב"ר נג), והוסיפו על כך במדרש (תנחומא תולדות ה): "'עין ה' אל יראיו' - זה יצחק, 'להציל ממות נפשם' - שבקש ישמעאל להורגו". גורל זה חזר על עצמו אצל יעקב ככתוב (שם, כז מא): "ויאמר עשו בלבו יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את אחי". יעקב אינו משלים עם גורל זה, הוא מושיט ידו לשלום, מתקין עצמו לדורון לתפילה ולמלחמה, בתקוה להתפייס עם אחיו. והנה זה פלא, כאשר סוף סוף נפגש יעקב עם עשו, ועשו מאיר לו פנים ומציע לו: "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך", דווקא כשלכאורה נתיישרו ההדורים, דווקא אז יעקב מסרב ודוחה את עשו: "יעבור נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני", מה גרם ליעקב לשנות לפתע את דעתו מן הקצה אל הקצה? ביו שתי העמדות הללו של יעקב נתרחש המפגש של יעקב עם שרו של עשו, ועד המפגש הזה סבר יעקב שהסכסוך שלו עם עשו הוא סכסוך רגיל כשאר הסכסוכים הממלאים את העולם, סכסוך הניתן לפתרון, אם על ידי מחוות של צעדים בוני אימון (דורון), או בהכרעה של פתרון צבאי (מלחמה). אבל לאחר מפגשו של יעקב עם שרו של עשו, התברר לו שיש כאן סכסוך ששורשיו עמוקים יותר, ושכל עוד לא יעקרו שורשי השנאה של עשו לישראל, של ישמעאל לישראל, לא יהיה כל ערך להסכמים החיצוניים שיושגו בחולשת רגע של השונא. על כן מבטיח יעקב לעשו שישוב להיפגש עמו רק לעתיד לבא, "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה". ועל הבטחתו זו של יעקב אמרו במדרש (ב"ר עח יד): "חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו - אפשר יעקב אמיתי היה ומרמה בו?! אלא אימתי היה הוא בא אצלו? לעתיד לבא, ככתוב: 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה'".

משה רבנו הוא שזיהה את שורשיה העמוקים של שנאת העמים לישראל, כשהוא מבקש מרבונו של עולם לסייע לישראל מפני אויביו, אין הוא מזהה אותם כאויביהם של ישראל אלא כשונאי ה' ככתוב: "ויאמר משה, קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך". ופרש"י על פי המדרש: "משנאיך - אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהלים פג ג): 'ומשנאיך נשאו ראש', ומי הם? "על עמך יערימו סוד"". את הקשר של שנאת העמים לישראל, הנובעת משנאתם העיורת בתת ההכרה שלהם לאלוקי ישראל, מוצאים אנו במלחמת מדין, כשהקב"ה אומר למשה: "נקום **נקמת בני ישראל** מאת המדינים", ואילו משה משנה את ניסוח הצו ואומר: "החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת **נקמת ה'** במדין". ועל ההבדל הזה אמרו במדרש (במדב"ר כב ב): "הקב"ה אמר: 'נקמת בני ישראל', ומשה אמר: 'נקמת ה' במדין', אמר הקב"ה אינו אלא דיקו (דין) שלכם, שגרמו לי (המדינים) להזיק אתכם. אמר משה: ריבון העולמים, אם היינו ערלים או עובדי ע"ז או כופרי מצוות הרי לא היו שונאים אותנו. ואין רודפים אחרינו אלא בשביל תורה ומצוות שנתת אתה לנו, הלכך הנקמה היא שלך, 'לתת נקמת ה' במדין'". לא רק דור המדבר אלא גם אנחנו נמצאים כבר למעלה ממאה שנים בסכסוך עם עמי ערב, ולפני כן סבלנו כמה מאות שנים מהתנכלויות עד כדי שואה ורצח עם מעמי אירופה הנוצרית. והתנועה הציונית לדורותיה עשתה ניסיון לברוח מהסיבה האמיתית של האנטישמיות שאינה יודעת גבולות, כאילו קיימת כאן איבה רגילה שיש לה פתרון אנושי, וככה אנו כבר מאה שנים מנסים לתת פתרונות אנוש לסכסוך הישראלי עם אומות העולם בתקווה שהאיבה הזו תבוא לידי גמר. אבל המציאות המרה טופחת על פנינו, כאדם המנסה לכבות דליקה בנפט. וכך נהגנו גם בסכסוך הישראלי?ערבי כמו הסכם אוסלו ואחריו "מפת הדרכים" או עקירת גוש קטיף, וכך כל פעם מעלים הצעות נוספות שאנו בעיוורון והימור בלתי אחראי נגררים אליהן. ואולי מתקיים בנו מאמר חז"ל: כשהקב"ה כועס על ישראל ממנה להם פרנס עיור הנכשל ונופל בבורות והעדר נגרר אחריו, (עיין ב"ק נב א ורש"י שם).

סיפור לחג שבועות

המטבע

{נכתב על ידי: הרב ד"ר ש"ז כהנא. עיבוד נחמה כהן}

הר קדוש ונהדר יש בירושלים, הר ציון שמו. וקדוש הוא ההר, כמו שנאמר: "ואני סמכתי מלכי על ציון הר קודשי".

שם על ההר הזה נטה את אהלו המלך דוד, ושם גם על פי המסורת נמצא קברו, במערת המלך דוד.

שנים רבות היה ההר בידי הערבים, והם לא נתנו ליהודים להתקרב אל הקבר היקר ללבם. רק ביום אחד בשנה, יום ז' בסיון אסרו חג של שבועות שהוא יום פטירתו של דוד המלך - הרשו ליהודים לגשת אל חלון שהשקיף למערה. וגם זאת תמורת תשלום. כל אדם שניגש נדרש לשלם מטבע.

סבא שהיה רבה של ירושלים העתיקה, נהג לעלות באותו יום להר ועימו כיס מלא מטבעות, כי רבים היו היהודים העניים שרצו להתפלל על קברו של דוד המלך ולא היה להם מטבע בכיסם. והיו גם יהודים רבים אשר באו מהגולה אשר חגגו באסרו חג, יום טוב שני של גלויות, ואסור היה להם לשאת עמם מטבעות.

היה סבי עומד ליד שער הקבר ומחלק מטבעות לכל מי שנצרך.

והיה לו באותו כיס מטבעות, מטבע אחת שקיבל מעני. הוא שמר עליה מכל משמר, שכן אמרו: "מטבע של עני מביאה ברכה ועושר", וסבא אכן האמין בכל ליבו כי בזכות מטבע זו מתרבות המטבעות בכיסו. ואמנם כיסו היה תמיד מלא מטבעות, ומעולם לא חסר לו מטבע לתת לעני המבקש להשתטח על קברו של דוד המלך. ומעולם לא נותר לו מטבע בסופו של אותו יום, מלבד המטבע של אותו עני.

והנה באסרו חג של שבועות של שנת תש"ז, שנה לפני שנגאל קברו של דוד המלך, עלה סבא להר ציון כדרכו, ובידו כיס המטבעות. כל היום עמד ליד השער וחילק מטבעות לכל נצרך. ובבא הערב המטבעות בכיסו כלו, מלבד המטבע של אותו עני. הערבים כבר עמדו לסגור את השער, גם סבא כבר פנה ללכת לביתו, והנה הופיע לפתע יהודי גבה קומה והדור פנים, אורח שבא מן הגולה, והלך בצעדים גדולים אל מערת הקבר. השומרים שכבר אמרו לסגור, ביקשו מן האיש מטבע. לאיש שבא מן הגולה לא היו מטבעות בידו. בלי כסף לא תוכל להיכנס - אמרו השומרים.

כעס האיש ורגז: היתכן? לאחד מבני בניו של המלך דוד אינכם נותנים לגשת אל קברו?

אך השומרים בשלהם: שלם מטבע, ותיכנס. לא תשלם לא תיכנס.

ראה סבא את האיש בצערו והיסס. לתת לאיש את המטבע האחרון או לא? מטבע זה שברכה בו לא היה רוצה להוציא מרשותו. אבל... יהודי יפה זה הטוען שהוא מבני בניו של דוד המלך הרי נסיך הוא. ואיך אפשר למנוע ממנו להתפלל על קבר דוד?

הרהר והרהר. לבסוף נאנח, הכניס ידו לכיס הוציא את המטבע והושיט אותו לשומרים. ופתחו השומרים את השער והאורח נכנס והתפלל ליד הקבר.

לאחר התפילה ניגש האורח אל סבא, הסתכל בפניו ואמר לו: אינך זוכר אותי? נדמה לי שאתה היית האיש... נדמה לי שלך נתתי מטבע לפני שנים, בדיוק כמו המטבע שנתת לשומרים. והנה רואה אתה... התקיים בי הפסוק: "שלח לחמך על פני המים וברבות הימים תמצאנו". ובטרם הספיק לשאול שאלות עזב האיש את המקום.

מי היה האיש? האמנם היה זה העני שנתן לו פעם את מטבע הברכה? חשב סבא ובליבו דאג: ומה יהיה בשנה הבאה בחג השבועות?

מניין יהיו לו די מטבעות כדי לפתוח שער לכל עניי העם?

והנה כשהגיע חג השבועות שנת תש"ח - קרה הנס. נס גדול, גדול מאד. לפני החג ברחו הערבים מן ההר, וסבא עלה להר ופתח את שערי הקבר לכל מי שביקש לבוא ולהתפלל.

ומאז שורה הברכה על ההר הקדוש, ואין עוד צורך במטבע הברכה.

שו"ת קיץ
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואל י. ש. מרעננה: בכל שבועות בבוקר אחר הלימוד הלילי, קודם התפילה, מתעורר דיון לגבי 'ברכת התורה'. האם הרב יכול להסביר פעם אחת ולתמיד מהי הבעיה ומה פתרונה?

תשובה: נחלקו הראשונים האם אדם שישן שנת קבע על מיטתו במהלך היום ולאחר מכן ניגש ללמוד תורה האם הוא צריך לברך שוב 'ברכת התורה'. הרא"ש[א] סבר שהשינה מהווה הפסק לברכת התורה שבירך בבוקר, ולכן צריך לברך מחדש, אמנם מדברי רבינו תם[ב] נראה שאינו צריך כי ברכת התורה של הבוקר, פוטרת אותו עד הבוקר שלמחרת.

מבואר מכך שמה שאנו מברכים כל בוקר 'ברכת התורה', לדעת הרא"ש הוא משום שהשינה של הלילה מהווה הפסק, ואילו לדעת רבינו תם אין זו הסיבה, אלא הסיבה היא כי שעצם זה שהגיע יום חדש מחייב לברך שוב ברכת התורה.

ומעתה, אדם שניעור כל הלילה, נמצא לכאורה בספק האם הוא צריך לברך 'ברכת התורה' שהרי לדעת רבינו תם חייב לברך שהרי הגיע יום חדש, ואילו לדעת הרא"ש אינו צריך לברך שהרי לא ישן ולא נוצר 'הפסק'. ומשום כך בשבועות שאנו נוהגים ללמוד תורה כל הלילה ללא שינה, נוצר ספק הלכתי לגבי 'ברכת התורה'.

ולכן הציעו הפוסקים כמה פתרונות כדי להינצל מן הספק:

א) העצה המקובלת ביותר היא לבקש מאחד שכן ישן בלילה לברך את ברכת התורה עבור אלו שלא ישנו, ובכך ממה נפשך נפתרה הבעיה, שאם היה מחויב לברך אזי יצא ידי חובה מאותו אחד שישן מדין 'שומע כעונה' ואם לא היה מחויב לברך, לא נכשל בברכה לבטלה, שהרי לא בירך[ג].

ב) עצה נוספת היא לישון בערב החג שנת קבע על מיטתו ואז בבוקר חג השבועות ממה נפשך צריך לברך, דלדעתהרא"ש צריך לברך משום שישן בערב החג, ולדעת רבינו תם צריך לברך שהרי הגיע יום חדש[ד].

ג) היו שהציעו לכוון בפירוש בעת 'ברכת התורה' בתפילת שחרית בערב החג, שהברכה תחול רק עד עלות השחר של חג השבועות ולא יותר, ומעתה יוכל לברך ללא ספק, אמנם עצה זו תלויה במחלוקת גדולה באחרונים האם יש כוח ביד אדם להגביל את ה'חלות' של הברכה, ויש לכך מקורות סותרים ואין כאן מקום להאריך בסוגיא גדולה זו.

ד) עצה נוספת היא לא לברך ברכת התורה ולכוון לצאת ידי חובה בברכת 'אהבה רבה' בתפילת שחרית בבוקר החג, וילמד מעט תיכף אחר שסיים תפילתו[ה].

אמנם רבים מפוסקי בני ספרד[ו] סבורים שאפשר לברך ברכת התורה בשבועות בבוקר אם היה ניעור כל הלילה ואין צורך להיזקק לפתרונות הנ"ל, דכך היה המנהג מאז ומתמיד ובמקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל[ז].

א - מסכת ברכות פרק א סימן יג.
ב - תוספות מסכת ברכות דף יא עמוד ב.
ג - מג"א סימן תצ"ד.
ד - עפ"י הגהות רעק"א לשו"ע סימן מ"ז.
ה - משנה ברורה לסימן מ"ז ס"ק כ"ח.
ו - וכן כמה מפוסקי אשכנז כגון ערוך השולחן ועוד.
ז - וע"ע שו"ת מהר"ם שי"ק או"ח סימן א' ושו"ע הרב סימן מ"ז סעיף ז' דאם אין לו מי שיברך בעבורו יברך בעצמו, וזה דלא כמ"ב שפסק שבכל מקרה לא יברך לעצמו אלא יעשה אחת מהפתרונות הנ"ל.

שביבים
/ שאול שיף

על אהבת תורה / לקראת קבלתה

מסופר על הגאון ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל:

הימים לקראת תום ימי השלטון הבריטי בארץ ישראל, ופורעים ערבים זורעים הרס וציחות בחוצות ירושלים ופרבריה, ובלילות, ופעמים גם בימים, היה שולט עוצר ברחבי העיר. דבר זה לא מנע מהרב זצ"ל בהיותו עלם צעיר מללכת לבית הכנסת ולחזור על לימודו. קרה ומרוב שקדנותו היה שוכח את עצמו באחד מבתי הכנסת שבשכונת הבוכרים כשהוא שקוע בתלמודו.

לילה אחד הגיעו ידיעות על פרעות, ועוצר מוחלט שרר בחוצות השכונה, והרב לא שב לבית הוריו. מיד יצאו הוריו המודאגים לחפש אחריו, והנה גילוהו באחת מבתי הכנסת יושב ושקוע בלימוד הגמרא כשנר דולק לידו משמש לו למאור. הביטו בו הוריו משתאים דרך החלון על האושר והשלוה שהיו נסוכים על פניו וכולו שקוע בסוגיא. התגברו על דאגתם ופחדם ולא הפריעוהו מלימודו ושבו לביתם כשהם בטוחים כי בזכות התורה הקדושה יהיה שלום לבנם. רק לאחר שנים סיפרו לו את אשר היה.

(מתוך מבוא לספר תפארת ציון)

*

סיפור נורא סופר במשפחתו של הרב הצדיק רבי אהרן וינוגרד (זקנו של הגאון רבי ישעי' זאב וינוגרד זצ"ל מגאוני ירושלים ומנקיי הדעת שבה): באחד הימים נודע למשטרה כי בבית המרזח שהחזיק לפרנסתו בסטוצ'ין התארח שודד דרכים נודע. למערכת המשפט בימים ההם הספיקה העובדה הזאת כדי לקשור את רבי אהרן לפושע הזה. מה גם שרבי אהרן עצמו הציג לשוטרים מעיל גם וישן של השודד, שבו שילם עבור כוסיות הי"ש שלגם. הוא נשפט ונדון למאסר. אנשי המשטרה המקומית שהכירו את רבי אהרן והליכותיו עברו על צו המאסר בשתיקה ורבי אהרן נותר בבית המרזח, על עבודת התורה ומשמרת משאו.

ויהי היום, איש לא ידע איך ולמה, עצר ליד ביתו של רבי אהרן רכב משטרתי, והוא נלקח למאסר. בירורים לא העלו דבר. הופעלו מיטב השתדלנים וגם הללו העלו חרס. היה רבי אהרן יושב בבית האסורים ועובד את בוראו בשמחה כאשר באמנה אתו. בביקורים הבודדים שהתירו השלטונות, מצאו אותו יושב בתא מעצרו ושפתיו מרחשות דברי תורה. תקופה ארוכה לאחר מעצרו נכנס אליו לביקור אחד

מראשי הקהילה בסטוצ'ין. להפתעתו ראה את רבי אהרן ופניו זועפות, והוא רכון על דפי נייר, מחשב חשבונות מיגעים. התעניין אצלו למה זה ועל מה זה. השיב לו רבי אהרן: אין הקב"ה חשוד שיושיב אותי כאן ללא דין ומשפט צדק. היסורים שבאו עלי עוררו אותי לפשפש במעשיי וכבר נאמר: פשפש ולא מצא - יתלה בעוון ביטול תורה. קבלתי על עצמי לקום באשמורת לעמל תורה. במשך תקופה מסויימת בגלל קשיים שונים ביטלתי את קבלתי. וכיוון שגזירת המאסר פשיטא שהיא בגלל עוון ביטול תורה - אני מחשב כמה ימים ביטלתי וכך אדע כמה ימי מאסר עוד נותרו לי. החשבון העלה חודשיים ושבועיים. לא נראו סיכויים שהשחרור קרוב כל כך. כעבור עשרה שבועות בדיוק מיום המעצר עלה על כס המלוכה אלכסנדר השלישי ולרגל יום הגינוסיא הזה שוחררו לפתע כל העצירים.

❊

שח הגאון החסיד רבי אלחנן היילפרין שליט"א, אב"ד ונשיא התאחדות קהילות החרדים בבריטניה:

באחת משיחותיי עם הגה"צ רבי משה מונד זצ"ל, אב"ד מיקולייב, שהיה מחשובי חסידי בעלזא בדור הקודם, הזדמן לדבר אודות כ"ק אדמו"ר מלובביץ', וברגע שהזכרתי את הרבי, אמר הרב מונד בהתרגשות רבה: "הליובאוויטשער רבי הוא איש קדוש", וסיפר לי כך: 'פעם נזדמן לי לנסוע ברכבת בין ארצית באירופה בדרכי מפאריז לוורשה. הבחנתי באברך בעל צורה עדינה ומרשימה שחיפש את התא שלו, והתיישב באחד המושבים מתוך הארבעה שהיו בתא. לאחר כמה תחנות נכנסה נוכרית אחת לאותו תא לפי המקום שהיה רשום לה בכרטיס. ואז קם אותו אברך, יצא מן התא (על אף שהיה פתוח והיו שם עוד אנשים) ונעמד בירכתי אחד הקרונות. וכך היה שקוע בלימוד בגמרא קטנה שהייתה בידו במשך כעשר שעות. כל זה נמשך החל מזמן קצר לאחר תחילת הנסיעה שיצאה ב-שמונה בלילה מפאריז עד שהגיעו לתחנת קטוביץ' בשבע ושלושים בבוקר. נוסעים עלו וירדו, רוכלים הסתובבו, וכל הרעש וההמולה כלל לא נגעו ולא פגעו באותו אברך, שלמד בעמידה בלי הפסקה לרגע אחד. נפעמתי מאוד מן המחזה אבל לא ידעתי מיהו האברך. בתחנת קטוביץ' ירדו הרבה נוסעים וגם אותה נוכרית. האברך ראה שהתא התפנה ונכנס לשבת והמשיך ללמוד. בהגיע הרכבת לתחנה, ראיתי קבוצה מחסידי לובביץ' שבאו לקדם את פני האברך בבית הנתיבות, ואז נתברר לי כי זהו חתנו הצעיר של אדמו"ר הריי"ץ, כ"ק רבי מנחם מנדל שניאורסון', האדמו"ר מלובביץ' .

(שמן ששון מחבריך)

❊

עובדא דהוה בהגאון הקדוש בעל "דעת קדושים" מבוטשאטש זי"ע, אשר כידוע כוח תורתו הכביר ומוחו העצום עד למאוד היו למעלה מהשגת אנוש, ומוחו היה טרוד כל העת בדברי וחידושי תורה כמעיין השוטף ומתגבר ועוד הרבה למעלה מכך. ולכן בעת הצטרכו לישב ב"חדר הנוחיות" היה קשה עליו לעצור עצמו שלא להרהר ח"ו בדברי תורה. ובעבור זה נאלץ להכות ולדפוק על כותלי "חדר הנוחיות" בכל כוחו, כדי לעצור מחשבתו מדברי תורה. ופעם אחת התאנה אליו בן בליעל ונעלו מבחוץ ולא יכול היה לצאת. כשנוכח בזה החל להכות עוד על הדלת כדי שישמעו עוברים ושבים ויבואו לפתוח. אך מכיוון שידעו שכך דרכו תמיד להכות - לא חשבו כי אירע לו משהו, וככה נאלץ לשהות שמה זמן מה. מובן מאליו שהשהייה הממושכת ב"חדר הנוחיות" הייתה קשה עליו מכל מיני יסורים ועינויים בעולם. הביטול תורה והישיבה במקום מטונף. אשר על כן, גמר בדעתו שמוכרח הוא להעניש את הרשע שכך עשה לו ורצה להחרימו. נטל שופר ביד וכמעט שלא החל, הניח השופר מידיו וחזר בו מכוונתו. וכך אמר: 'אילו הייתי בטוח בדבר לגמרי כי אין בלבי שום שמץ נגיעה עצמית עליו - הייתי מחרימו, אבל בהיות וחוששני שמא חלילה תתערב בכוונתי מחשבת נגיעה קלה ביותר, שוב אין רצוני לעשות זאת.

(מנחת יהודה וירושלים ועוד)

❊

מסופר על הג"ר שמעון שקופ זצ"ל, שהגיע לשיבה וכל אימת שהיה חש חולשה (במשך עשרות שנים סבל מלחץ דם גבוה) קם ונסע אל פרופ' ינושקביץ בוילנא, שטיפל בו כראוי. מששיכל את חתנו האהוב, השפיע עליו האסון קשות, עד שלבסוף לקה במחלת לב. כיוון שהתגברה עליו החולשה הגופנית, הזהיר אותו הרופא כמה אזהרות לשמירת בריאותו. בין השאר דרש ממנו לחדול מאמירת השיעורים. באותו רגע הפסיקו רבי שמעון וקרא:

"רק זה לא! אני יכול לציית לכל הוראות הרופא חוץ מזו. משום שכל הזהירות לא נועדה כי אם לשמור על הלב ולחזק החיות שלי, והרי השיעורים הם עצם החיות שלי...". הוא לא ידע שהרופא פקד אז על תלמידי הישיבה, לבל יכבידו עליו בקושיות באמצע שיעוריו, כדי לחסוך ממנו התאמצות יתירה. לפיכך התאונן יום אחד באוזני מקורבו: "חוששני שבני הישיבה אינם מבינים את השיעור, הלא אף אחד אינו משיג על דברי...".

(כל הנ"ל קיבצתי מהספר הנפלא "היא שיחתי", 2 כרכים)

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il